

A magyar műszaki természettudomány és a technikatörténeti örökség kálváriája

Hungarian technical science and the history of technology calvary

Drótos László az egykori Lenin Kohászati Művek 1980-as években volt nyugalmazott vezérigazgatója, a Közép-európai Ipari Örökség Útja Egyesület alapító alelnöke
laszlo.drotos@gmail.com

Initially submitted Sept.25, 2019; accepted for publication Oct. 28, 2019

A magyar műszaki természettudomány és a technikatörténeti örökség kálváriája

Gondolatok a

HÁLÓZATOK A TUDOMÁNYÁGAKBAN

ÉRTÉKMENTÉS és INNOVÁCIÓ a TUDOMÁNYBAN

című konferencia-sorozat tartalmához

2019. november 14-15.

Írta: Drótos László az egykori Lenin Kohászati Művek 1980-as években volt nyugalmazott vezérigazgatója, a Közép-európai Ipari Örökség Útja Egyesület alapító alelnöke

Ma már mind szélesebb körben tudott számunkra, hogy hazánkban a hibásan, erőltetetten megvalósított neoliberális gazdasági irányítás, minden téren súlyos társadalmi, anyagi károkat, az ország versenyképessége elvesztését jelentette. A döntéshozók különös kíméletlenséggel jártak el elsősorban a hazai ipar fejlődő bázisaival, az állami vállalatokkal, azok oktatási, kutatási és egyéb kapcsolódó kulturális intézményeikkel és szakembereik százezzeivel szemben. A műszaki tudományok nemzeti innovációja, a technika történeti örökség-védelem terén a 19. és 20. század elején elindult kezdeményezések, majd a huszadik század második felében megvalósult infrastrukturális hálózatépítések is gyakorlatilag veszedelmesen háttérbe szorultak a rendszerváltást követően.

Jó jel viszont, hogy a közelmúltban a hazai gazdaság megfelelő irányítása céljából külön Innovációs Minisztérium jött létre, napirendre került a műszaki szakképzés korszerűsítése, az újra iparosítás szükségessége, és néhány egyéb, előre mutató intézkedés is – bár egyelőre inkább csak politikai szövegekben – napvilágot lát. A hazai ipar lerombolt társadalmi rangjának visszaszerzéséhez azonban nélkülözhetetlen az e téren meglévő gazdag nemzeti örökségünk megfelelő bemutatása és – főleg az ifjúság körében történő – kellő népszerűsítése, gazdag tapasztalatai, ismeretei elsajátítása. Ezt a funkciót kellene, hogy betöltsék a tudományos műszaki múzeumok, amelyek rehabilitációjára ma még nincs kellő figyelem.

<http://www.kaleidoscopehistory.hu>

Drótos László

A fenti általános tapasztalatok alátámasztására néhány példát említek a következőkben:

- Itt van mindjárt ez a mostani Konferencia, amely – szemben elődjei példájával – egyáltalán nem foglalkozik technikatörténeti örökséggel, a tudományos műszaki muzeológia jelenlegi áldatlan állapotával és kilátásaival. Ezek közül az intézmények közül nagyon sok megszűnt, vagy ez előtt a helyzet előtt áll. Értékes gyűjteményei többnyire szétszóródtak, egykori szakembereik kénytelenek voltak pályát változtatni. Jellemző a jelenlegi helyzetre az egykori Országos Műszaki Múzeum és hálózatának hanyatttörtött sorsa, – amely a 2009 óta a Közlekedési Múzeummal történő összevonásával – gyakorlatilag egyre jobban leépül, nem töltheti be igazi szerepét, messze elmarad a külföldi példáktól.
- Hasonlóan hibás szemlélettel tervezik és építik Budapesten jelenleg a Múzeum-negyedet, amelynek a koncepciójából már a tervezésnél is száműzték a Műszaki Múzeum negyed évezrede fennálló súlyos problémáinak megoldását, egyáltalán a Ligetben most lerombolt létesítmény pótlását. (A múltbeli történet rövid összefoglalóját lásd a következő címen: <https://magyarnarancs.hu/tudomany/a-200-eve-lathatatlan-gyujtemeny-94191>
A Múzeum-negyed ily módon, ilyen formájú hálózatban tervezett kialakítása azonban nem lehet "egyenszárdságú, miután a társadalmi alapokat képező real-szakterületek, köztük a műszaki természettudományos értékes örökségeink – vezetői lobbierők híján és talán ideológiai okokból is – kimaradnak belőle, ezzel is tovább növelve nemzetközi hátrányunkat.
- Az ábrán jelzett könyvben foglaltuk össze az egykori több száz magyar állami tulajdonú vállalat hanyatttörtött sorsának egyikét, amely még ma is elhagyott, elhanyagolt mintegy 200 hektáros ipar területével Miskolc város központjában terül el, anélkül, hogy bármilyen elfogadott városfejlesztési, revitalizációs koncepció készült volna rá. Itt, az egykori jelentős hazai ipar-városban, a halmozottan hátrányossá tett régióban, az elmúlt esztendőknél során, szinte szisztematikusan igyekeztek elfeledtetni az ipari múltat, megváltoztatni a lakosság ilyen irányú identitását. (Megszüntették az 1950-es években elsőként létrehozott Központi Kohászati Múzeumot; számos olyan civil kezdeményezést megghiúsítottak, amely emléket akart állítani a több évszázados helyi nehézipari szakmáknak; ellehetetlenítettek több jelentős ipari-építmény védetté nyilvánítását és hasznosítását. Legutóbb már az 1990-es években elindított, társadalmi munkával készült történeti tanulmány sorozat befejező, utolsó két kötetének kiadását sem tudták támogatni, így azok fiókba maradtak. /Lásd a melléklet fedőlapok képeit az eddig kiadott tanulmány kötetekről/ stb.)

1. ábra A könyv megtalálható a világhálón, [az alábbi cím alatt is:](http://mek.oszk.hu/17300/17328/)

- A műszaki természettudománnyal, a technikatörténeti örökséggel foglalkozó civil szervezetek, – a kellő támogatás híján – kénytelenek voltak tevékenységüket leszűkíteni vagy teljesen megszüntetni. Erre a sorsra jutott a nagy reményű Közép-európai Ipari Örökség Útja Egyesület is, amelyet az Európai Unió intenciója alapján Miskolcon hoztunk létre.

Hasonlóan a Magyar Természettudományi Szövetség (METESZ) mintegy negyven tagszervezetének többsége is a felszámolás valamelyik stádiumába került. E szervek működésének alapját képező "krédó" hasonló a Magyar Természettudományi Társulatéhoz, bár egyesek eredete mintegy száz évvel megelőzte azt.

Hosszan lehetne sorolni tovább azokat a méltánytalanságokat, amelyek a természettudományok nemzeti értékein belül ezt a jelentős területet érte és éri immár több mint 250 év óta. Az ipari forradalom vívmányai mindig is leginkább ki voltak téve az ideológiai küzdelmeknek, a politikai, a háborús konfliktusoknak. A hatalom részéről e szerint volt fel vagy leértékelve örökségük védelme és hasznosítása is más nemzeti értékeinkhez, hagyományainkhoz képest.

Az én generációm még megélte a mostani állapotokat megelőző pusztító hatalmi intézkedést, amikor 1938-ban az akkori hazai gyűjtemény teljes anyagát, 13 vasúti kocsival Kassára költöztették, mint visszacsatolt városba, ahol ennek felhasználásával ma is nemzetközi elismertséggel működik a Szlovák Műszaki Múzeum. Minket, a múlt értékes emlékei iránt is elkötelezett technokratákat az 1950-es évektől ez a körülmény is motivált és serkentett a hazai gyűjtőmunka, a műszaki múzeum hálózat, az ez irányú kutatótevékenység újbóli kiépítésére. Ez a munka tehát most újból megbicsaklott, aminek okát nagyon sok dologra visszavezethetjük, de ennél fontosabb, hogy a magyar Kormány bizonyos ipar-politikai törekvései alapján reményünk lehet egy újabb fellendüléshez.